

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

DÖRDÜNCÜ DAİRE

DEMİREL VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 75512/01)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

24 Temmuz 2007

İşbu karar AIHS'nin 44§2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan 75512/01 no'lu davanın nedeni T.C vatandaşları Hünkar Demirel, Evrim Alataş, Laleş Arslan, Mehmet Burtakuçin, Zeynel Akgül, Abdulvahap Taş, Azad Özkeskin, Bozkur Mevlüt, Ragıp Zarakolu ve Hıdır Ateş'in ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ("AİHM") 30 Ağustos 2001 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin ("AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur.

Başvuranlar, İstanbul Barosu avukatlarından Özcan Kılıç ve Arzu Üstün tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

1. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar Demirel, Zarakolu ve Mevlüt sırasıyla Yedinci Gündem Gazetesi'nin sorumlu yazı işleri müdürü, genel yayın yönetmeni ve yasal temsilcisidir. Ateş ise bu gazetenin yayımlanması ve dağıtımından sorumlu şirket olan Delil Ltd.'nin yasal temsilcisidir. Diğer başvuranlar ise sözkonusu gazetede muhabir olarak görev yapmaktadırlar.

Yedinci Gündem Gazetesi 23 Haziran 2001 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği 27 Haziran 2001 tarihinde, 2935 sayılı Kanunun 11/e maddesi uyarınca sözkonusu gazetenin ilgili bölgeye sokularak dağıtımının ve satışının süresiz yasaklanmasına karar vermiştir.

Bu karar, aynı tarihte, gazetenin Diyarbakır temsilcisi Bozkur'a, gazetenin İstanbul'daki merkezinde satış sorumlusu olan Kemaloğlu'na ve Delil Ltd. şirketiyle birlikte gazetenin dağıtımından sorumlu Biryay şirketine posta yoluyla tebliğ edilmiştir.

HUKUK

I. KABULEDİLEBİLİRLİĞE İLİŞKİN

Hükümet, mevcut davada yalnızca Demirel, Zarakolu, Mevlüt ve Ateş'in mağdur sıfatını haiz olduklarını; diğer başvuranların ise Yedinci Gündem Gazetesinin idari kadrosunda yer almayan muhabir ya da temsilciler olduğunu savunmaktadır.

AİHM, müdahaleyi teşkil ettiği iddia edilen olaylardan doğrudan etkilenen bir kimsenin, AİHS ile güvence altına alınan haklarının kullanılmasına yönelik bir müdahaleden dolayı 'mağduriyet' iddiasında bulunabileceğini anımsatır (bkz., bu hususta, *Tanrıkulu, Çetin, Kaya ve diğerleri – Türkiye*, no: 40150/98, 40153/98, 40160/98, 6 Kasım 2001).

Bu konuda AİHM, sözkonusu gazetenin yayımlanmasından sorumlu şirketin, sorumlu yazı işleri müdürü, genel yayın yönetmeni ve gazetenin yasal temsilcisinin mağdur sıfatı taşıdıkları noktasında bir ihtilaf olmadığını tespit etmektedir. Diğer başvuranlara ilişkin olarak ise AİHM, muhabir olan başvuranların haber verme görevlerinin dava konusu müdahaleden doğrudan etkilenmiş olması dolayısıyla bunların her birinin AİHS'nin 10. maddesiyle

güvence altına alınan haklarını kullanma noktasında mağdur olduklarının değerlendirilebileceği kanaatine varmaktadır (*Mehmet Emin Yıldız ve diğerleri – Türkiye*, no: 60608/00, 26 Nisan 2005).

Bu itibarla AİHM, Hükümetin ön itirazını reddeder. AİHS'nin 35. maddesinde belirtilen herhangi bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit eden AİHM başvuruyu kabuledilebilir ilan eder.

II. ESASA İLİŞKİN

A. Tarafların argümanları

Başvuranlar, 27 Haziran 2001 tarihinde Yedinci Gündem Gazetesinin olağanüstü halin devam ettiği bölgede dağıtımının yasaklanmasının haber ve fikir iletme özgürlüklerine yönelik hukuki gerekçeden yoksun bir müdahale olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Başvuranlar ayrıca Olağanüstü Hal Bölge Valisi tarafından alınan karara itiraz etmek için iç hukukta başvuru yolu bulunmamasından şikayetçi olmaktadır.

Bu hususlarda başvuranlar AİHS'nin 1, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 17 ve 18. maddelerine ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesine atıfta bulunmaktadır.

Hükümet bu savlara itiraz etmektedir. Hükümet, sözkonusu gazetenin dağıtımının, yalnızca, terörist faaliyetler nedeniyle son derece hassas bir ortamın hakim olduğu belirli bir bölgede yasaklandığına dikkat çekmektedir. Hükümet, sözkonusu gazetede yayınlanan yazıların halkı kışkırtmayı veya bölgedeki kamu düzeni üzerinde ciddi biçimde etki edebilecek terör eylemlerini haklı göstermeyi amaçladığını belirtmektedir.

B. AİHM'nin takdiri

1. Başlangıç değerlendirmeleri

Şikayetlerin ve şikayete konu olan olayların tamamını göz önünde bulunduran AİHM, AİHS'nin 10. maddesi yönünden yapılan şikayetin, ister 13. maddeyle birlikte isterse tek başına ele alınsın, öncelikle incelenmesi gerektiği kanaatindedir.

2. AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

AİHM, OHAL Valisi tarafından 2935 sayılı Kanunun 11/e maddesi uyarınca Yedinci Gündem Gazetesi'nin olağanüstü halin devam ettiği bölgeye sokulması ve dağıtımının yasaklanması kararı verilmesinin başvuranların AİHS'nin 10/1 maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğü haklarına yönelik bir müdahale teşkil ettiği hususunda taraflar arasında bir ihtilaf bulunmadığını not eder.

Ayrıca bu müdahalenin yasayla öngörülmüş olduğu ve AİHS'nin 10/2 maddesi anlamında toprak bütünlüğünün ve kamu düzeninin korunması gibi meşru bir hedefi izlediği hususunda da bir ihtilaf mevcut değildir (bkz. *Çetin ve diğerleri*, adigeçen). AİHM bu hususta taraflarla hemfikirdir. Ancak yine de ihtilaf konusu tedbirin sözkonusu hedeflere ulaşılması bakımından 'demokratik bir toplumda zorunlu' olup olmadığını belirlemek gerekir.

AİHM, buna benzer sorunları gündeme getiren davaları daha evvel de incelemiş ve bu davalarda AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği tespitinde bulunmuştu (bkz., bilhassa, *Çetin ve diğerleri*, adigeçen, *Güneri ve diğerleri – Türkiye*, no: 42853/98, 43609/98 ve 44291/98, 12 Temmuz 2005, ve *Yeşilgöz – Türkiye*, no: 45454/99, 20 Eylül 2005).

AİHM, 2935 sayılı OHAL Kanununun 11. maddesinin e) bendinin valiye, bölge halkının kafasını karıştırarak kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasına aracılık eden ya da bölgede etkinlik gösteren güvenlik güçlerinin faaliyetlerini yanlış yansıtan yorumlara yer veren her türlü yazılı metnin bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklama yetkisi tanıdığını kaydetmiştir. Son derece genel ifadelerle kaleme alınmış olan bu kanun hükümleri, yayınların dağıtımı ve bölgeye sokulmasının idari olarak yasaklanması konusunda OHAL Valisi'ne geniş takdir yetkisi tanımaktadır.

Bu tür ön kısıtlamalar *a priori* AİHS'ye aykırı değildir. Ancak, yasaklamanın sınırlarının çizilmesi ve muhtemel istismarlara karşı adli kontrolün etkin şekilde yerine getirilmesi için katı bir yasal çerçevesi bulunmalıdır. (*Çetin ve diğerleri*, adigeçen, prg. 61 ve 66).

Ancak AİHM, gerek bu kanunun uygulanmasının gerek OHAL Valisi'ni yetkilendiren maddelerinin her türlü yargısal denetimin dışında kaldığını gözlemlemektedir. Yayınların idare tarafından yasaklanması konusunda yargı denetiminin olmaması, başvuruları, olası suiistimallere karşı korunmaları bakımından gerekli güvencelerden yoksun bırakmaktadır.

AİHM, incelemesine sunulan vakanın meydana geldiği koşulları ve bilhassa da terörle mücadeleyle bağlı zorlukları dikkate almaktadır. AİHM'ye göre olayların meydana geldiği dönemde terör eylemleri nedeniyle söz konusu bölgede hakim olan siyasi gerilimin ciddi bir etkisi vardır. Bununla birlikte yasaklama kararının gerekçeden yoksun olduğunu tespit etmek gerekir (*Çetin ve diğerleri*, adigeçen, prg. 63). Üstelik Hükümet, söz konusu gazetenin şiddete teşvik eden ve demokrasiyi reddeder nitelikte olduğunu ya da yasaklanmasını haklı kılacak olumsuz bir etki yapma potansiyelinin olduğunu gösteren herhangi bir kanıt sunmamaktadır (bkz., *mutatis mutandis*, *Güneri ve diğerleri*, prg. 79).

Yukarıda yapılan değerlendirmelerin ışığında AİHM, ihtilaflı yasaklama kararının 'demokratik bir toplumda gerekli' olarak mütalaa edilemeyeceği sonucuna varmıştır.

Bu itibarla AİHS'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

3. AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

13. madde, AİHS'de yer alan hak ve özgürlüklerden iç hukukta da faydalanmaya imkan tanıyan bir başvuru yolunun bulunmasını teminat altına alır.

Bu hüküm, netice olarak, iç hukukta, AİHS'ye dayanan 'savunulabilir bir şikayetin' muhtevasını incelemeye imkan tanıyan bir başvuru yolunun bulunmasını ve gerektiğinde uygun bir telafi sunulmasını gerekli kılar (bkz., diğerleri arasında, *Kudla – Polonya*, no: 30210/96, prg. 157).

13. maddeden kaynaklanan yükümlülüğün kapsamı şikayetin niteliğine bağlı olarak değişkenlik gösterir. Ancak 13. maddede öngörülen başvuru hem hukuken hem uygulamada 'etkili' olmalıdır (bkz., sözgelimi, *İlhan – Türkiye*, no: 22277/93, prg. 97).

AIHM'nin yukarıda gözlemlediği üzere, mevcut davada başvuranlar yargısal denetimin olmaması nedeniyle AIHS'nin 13. maddesi bakımından da gerekli güvencelerden yoksun kalmışlardır.

Olağanüstü Hal Bölge Valisi tarafından alınan karara itiraz edilebilmesi için iç hukukta bir başvuru yolu bulunmaması sebebiyle AIHS'nin 13. maddesi de ihlal edilmiştir.

4. Şikayetlerin geriye kalanı hakkında

AIHS'nin 10. ve 13. maddeleri yönünden yaptığı tespitleri göz önünde bulunduran AIHM, mevcut başvuruda gündeme getirilen hukuki meseleleri incelediği kanaatindedir (*Aksoy (Eroğlu) – Türkiye*, no: 59741/00, prg. 35, 31 Ekim 2006, ve *Sadak ve diğerleri – Türkiye*, no: 29900/96, 29901/96, 29902/96, prg. 73). Dava olaylarının ve tarafların argümanlarının tamamını dikkate alan AIHM, AIHS'nin 1, 6, 7, 9, 14, 17, 18. maddeleri ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi yönünden yapılan diğer şikayetler hakkında bir hükme varmasının gerekli olmadığını değerlendirmektedir.

II. AIHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

AIHM önünde adil tatmin başlığı altında herhangi bir talepte bulunulmadığından bu yönde bir tazminata hükmedilmesine gerek yoktur.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK AIHM, OYBİRLİĞİ İLE

1. Başvurunun *kabuledilebilir olduğuna*;
2. AIHS'nin 10. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AIHS'nin 13. maddesinin *ihlal edildiğine*;
4. Başvuranların diğer şikayetlerinin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;

Karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AIHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 24 Temmuz 2007 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.